

פרד"ס לשולחן שבת

אוצרות גזוים מגאונותם וחדיפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוקט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

שב"ק פרשת ראה תשפ"ה

גליץ 599 - שנה י"א - כל הזכויות שמורות ©

לכן פי' רשב"ם דהכונה כאן לעשיה והעשיה היא להוציא הדם מהאברים.

משאת המלך

מדוע החזיר נקרא דבר אחר

ואת החזיר כו' לא תאכלו (יד ח) רבינו בחיי בפר' שמיני מביא דברי חז"ל למה נקרא שמו חזיר שעתיד להחזירו ויש שפירשו הכונה שלעתיד לבוא יהיה החזיר מותר באכילה, (א.ה. - עי' אוה"ח בפר' שמיני).

ולפי"ז יש לפרש מדוע דוקא אצל החזיר מצאנו שחז"ל קוראים לו "דבר אחר" בשונה משאר בהמות טמאות לפי שאם יתקבע שמו חזיר על שם שעתיד הקב"ה להחזירו אזי אותם קטני השכל שתאבין לאכול בשרו ידרשו שאם עתיד הקב"ה להחזירו הרי שגם כעת אין איסורו חמור כל כך ויבאו לאוכלו לכן קראו לו חז"ל דבר אחר כדי שלא יתקבע שמו חזיר על שם שעתיד הקב"ה להחזירו.

ספק נטריקון לבעל
הפרמ"ג (קו י"ד דף
לג: ד"ה והנה)

ב' סוגי דרשת מהריבוי של "כל"

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך (טז ג) במשנה סופ"ק דברכות איתא עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות וחכמים אומרים ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח.

בתוס' רעק"א מעיר על שינוי הלשון שאצל בן זומא נאמר "כל" ימי חיך הלילות ואצל חכמים נאמר "כל" ימי חיך להביא לימות המשיח ומדוע אצל בן זומא לא נאמר נמי "כל" כו' להביא הלילות.

ונראה לפרש, בחז"ל מצינו ב' סוגים של דרשה הנדרשת מהיתור של מילת "כל" יש סוג דרשה שדרשו חז"ל דבר שכלול במשמעות הפסוק המדובר, ודוגמא לזה יש בגמ' יומא (עד.) "כל" חלב לא תאכלו ודרשו אפי' כל שהוא של חלב לא תאכלו וזו דרשה מתוך הענין כי הרי ב"כ חלב" כלול חלב ודרשו שאפי' כל שהוא, ויש סוג דרשה שמרבים מ"כל" דבר חיצוני שאינו במשמעות הפסוק, דוגמא לזה מצאנו בזבחים (פב.) "וכל חטאת אשר יבא מדמה פנימה" ודרשו לרבות קדשים קלים וקדשי קדשים והם הרי לא בכלל חטאת ואפי' התרבו הרי שמרבים דבר חיצוני.

ולכא' בן זומא ורבנן דרשו "כל" דידן בהנך תרי אנפי בן זומא דרש לרבות הלילות וזה כסוג דרשה הראשונה שהרי כתוב "ימי" וביום כלול יום ולילה וא"כ כשדרש "כל" הלילות היינו שמרבה דבר שנמצא במשמעות הפסוק, וחכמים דרשו ימות המשיח וזה כהסוג השני שהרי ימות המשיח לא כלול ב"ימי".

והשתא אתי שפיר שדרשת בן זומא היא דבר שנמצא כבר במשמעות הפסוק וא"כ אי"צ לומר "להביא" דאי"ז דבר חיצוני לכן אמר רק "ימי" כו' הלילות אבל חכמים דרשו דבר חיצוני לכן אמרו להביא משמעו להביא דבר חיצוני למשמעות "ימי" וזה ימות המשיח.

משאת המלך

מחיקת ה' ע"י גרמא

ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבתם כו' ואבדת את שמם מן המקום ההוא לא תעשו כו' לה' אלוהיכם (יב ג-ד) פרש"י לא תעשו כו' שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עוונותיהם למקדש אבותיהם שיחרב, מבואר שאף אם יגרמו למחיקת ה' ע"י גרמא הוי בכלל הלאו דלא תעשו כו' לה' אלוהיכם שהרי נאמרה להם אזהרה שלא יעשו כמעשי הגויים ויגרמו העוונות לחרבן המקדש.

ואמר הגה"ק מטשיביעין בשם אחיו החזון נחום דא"כ יקשה ע"ד הגמ' בשבת (קכ:) שמבואר שמי ששם ה' חקוק על בשרו מותר לו לטבול אף שעי"ז ימחק ה' ואי"ז בכלל לא תעשו כו' לה' אלוהיכם כיון דהוי מחיקה ע"י גרמא, הרי שבגרמא לא נאמר איסור זה ושלא כפרש"י.

ותירץ דמוכח מכאן שמה שעוונות ישראל גורמים לחרבן אין זה גרמא בעלמא אלא נחשב מעשה ממש.

כרם חמד

אימתי הותר למחות שמו של הקב"ה

לא תעשו כו' לה' אלוהיכם כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה (יב ד-ה) שמעתי ממור"ר הגרמ"ל שחור זצ"ל שפירש בזה כדלהלן.

בגמ' סוכה (נג:) איתא שכאשר כרה דוד בשיתין לבנית הבית מקדש החל התהום עולה ורוצה לטטוף העולם שאל דוד האם יש מישוהו שידוע אם מותר לכתוב שם ה' ולמחותו על המים כדי שירדו חזרה המי תהום נשא אחיתופל ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמר הקב"ה שימחה שמו ק"ו לעשות שלום לכל העולם שמותר וכך עשו וירדו המים.

הרי שבשביל בנית בית המקדש מחו שם ה' ועפי"ז יש לפרש הפסוק "ואבדתם את שמם כו' לא תעשו כו' לה' אלוהיכם" ר"ל איבוד שם ע"ז אין לעשות לה' כל' לאבד שמו כמו שמאבדים שם ע"ז כי אם אל המקום אשר יבחר ה' וגו' ר"ל אבל אם מחיית השם היא כדי לבנות את המקום אשר יבחר ה' כל' בניית בית המקדש בשביל זה מותר לעשות כו' לה' לאבד את שמו.

(א.ה.) אפשר להוסיף שהנה אף בשביל סוטה מותר למחות שם ה' והרי היו עושים זאת בבית המקדש וא"כ יש לפרש דה"פ לא תעשו כו' לה' כל' למחות את שמו "כי אם וכו' במקום אשר יבחר ה' וגו'" כל' בבית המקדש ששם הותר למחות את שם ה' בשביל להשכיח שלום בין איש לאשתו.

כרם חמד

וקדם לו המהר"ל
צינץ בספרו מלא העומר

איזה עשה שייך באיסור אכילת דם

רק חזק לבלתי אכול הדם (יב כג) רשב"ם מפרש לפי שהדם מובלע באיברים צריך להתחזק ולדקדק להוציאו יפה.

ונראה לפרש ההכרח לפרש כן עפי"ד הגר"א בפירוש הכתוב ביהושע "רק חזק ואמץ" (יהושע א-ז), "חזק" זה עשה ו"אמץ" זה ל"ת כל' להימנע מעשיה, ולפי"ז קשה מה שייך לכתוב על איסור אכילת דם "חזק" דענין עשיית עשה הרי איסור אכילת דם הינו ל"ת להימנע מאכילה.

אמתי נקרא חג שבועות ואימתי חג העצרת, והאם דין תוספת שביעית נוהג בזמן הזה

ועשית חג שבועות (טז י) בתורה מצינו שחג זה נקרא או "חג השבועות" או "חג ביכורים" אך לא מצינו שנקרא עצרת כפי שמצינו בתורה אצל שמיני עצרת ושביעי של פסח שנקראו עצרת, וכן אצל חג ראשון של סוכות ושל פסח לא מצינו שנקראו חג העצרת.

ויש ליתן טעם לזה, שם "עצרת" מורה על איסור מלאכה שהוא מלשון עצירת מלאכה, והנה יש יו"ט שמלבד עצירת מלאכה יש בו מצוות מיוחדות וביו"ט שיש בו מצוות מיוחדות מלבד עצירת מלאכה נקרא החג על שם המצוות המיוחדות שבו ורק בחגים שאין מצוה מיוחדת מלבד עצירת מלאכה נקראו בשם עצרת, וממילא בסוכות שיש מצוות מיוחדות של ישיבה בסוכה ונטילת ד' מינים לא נקרא בשם עצרת אלא חג הסוכות ע"ש המצוות וכן בפסח שיש מצות אכילת מצה וקרבת פסח נקרא החג על שם המצוה חג המצות, משא"כ שביעי של פסח ושמיני עצרת שאין מצוה מיוחדת נקרא רק חג העצרת על שם עצירת המלאכה.

והנה בחג השבועות בזמן המקדש היתה מצוה מיוחדת של הקרבת שתי הלחם (א.ה.) וכן החלו להביא ביכורים א"כ חשיב שיש בו מצוה מיוחדת לכן נקרא בתורה חג השבועות או יום הביכורים (במדבר כח-כו) ולא חג העצרת, והנה בחז"ל בכמה מקומות מצינו שקראו לשבועות חג העצרת כגון בגמ' ר"ה "בעצרת נידונים על פירות האילן" ובעוד מקומות וצריך להבין מדוע שינו שמו הרי בתורה לא נאמר כך, ולפי האמור יש ליישב שהרי אחר החרבן בטל שתי הלחם ובטלו הביכורים וא"כ אין מצוה מיוחדת בשבועות מלבד עצירת מלאכה ממילא הוי כשביעי של פסח ושמיני עצרת וממילא החלו לקרוא לו "חג העצרת".

(א.ה.) שמעתי ממו"ר הג"ר איתמר גרבוז שליט"א שפירש עפ"י דבר נפלא, במשנה ריש שביעית איתא גבי תוספת שביעית, בית הלל אומרים עד העצרת כלו' שעד שבועות מותר לחרוש בשדה האילן ולדינא נפסק ברמב"ם שבזמן הזה אין דין תוספת והביאור בזה הוא כי בגמ' ריש מו"ק נחלקו ר' ישמעאל ור' עקיבא מה המקור לדין תוספת מפסוק בחריש ובקציר תשובות שכן דעת ר"ע או דהוי הלכה למשה מסיני שכן דעת ר' ישמעאל והגמ' מסיקה שלר"י דזה הלכתא אי"ז נוהג בזמן הזה ולר"ע נוהג אף בזה"ו והרמב"ם פוסק כר"י לכן פוסק שבזה"ו אין דין תוספת אולם המשנה בפ"ק דשביעית קאי אליבא דר"ע דכן איתא בהדיא במשנה ד' וא"כ לדעת המשנה נוהג דין תוספת בזמן הזה. וי"ל דתנא דמתני' רצה לרמז לשיטתו שנוהג דין תוספת אף בזה"ו לכן הדגיש ב"ה אומרים עד העצרת שהרי קריאת חג השבועות בשם עצרת שייכת רק אחר החרבן ומדנקט התנא "חג העצרת" ביחס לדין תוספת שביעית בהכרח סובר שהתוספת נוהגת אף בזמן שנקרא "חג העצרת" שזה אחר החרבן משא"כ אם היה קורא חג השבועות הו"א שנוהג דין תוספת רק כשנקרא "חג שבועות" כלו' כשבית המקדש קיים).

חזון יחזקאל (ר"ה)
פ"א הי"א בביאורים ד"ה עצרת

אימתי אומרים הסברא שלא יהיה כבוד רבן מרובה על כבוד שמים

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' (טז טז) בנוודע ביהודה (תנינא ס' צד) כתב שבזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין חיוב להקביל פני שכינה ברגלים אין אף חיוב הקבלת פני רבו ברגל דלא יהיה כבוד רבו מרובה על כבוד שמים וכפי מה שאמרו חז"ל בקידושין (לג:) דאין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהיה כבוד רבו מרובה מכבוד שמים.

בספר העמק ברכה הביא דברי הריטב"א ב"ה (טז:) דאם רבו שריו במקום קרוב לו חייב להקביל פניו בכל חודש ושבת לפי קירוב המקום ובה מבאר דברי הגמ' (שם) אר"י חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת מכלל דבחודש ושבת צריך להקביל פני רבו

ומפרש הריטב"א כונת הגמ' שלפי קירבת מקומו לרבו תלוי החיוב אם הוא כל שבת או כל חודש, מדייק העמק ברכה מדברי הריטב"א שלא כנוודע ביהודה שהרי לקביל פני שכינה חייב רק כל רגל ולהקביל פני רבו חייב כל שבת או חודש והרי שכבוד רבו מרובה מכבוד שכינה וא"כ ה"ה בזה"ו שאין בית המקדש צריך להקביל פני רבו ולא אמרי' הסברא דלא יהיה כבוד רבו מרובה על כבוד שכינה.

ונראה לדחות דאי"ז סותר לנודב"י דהנה נראה פשוט דלולי שחידשה תורה ענין של הקבלת פני שכינה לא היה שייך כלל ענין זה אטו איכא חברותא כלפי שמיא ורק מכיון שאמרה תורה ג' פעמים בשנה יראה כל זכורך וחידשה בהדיא ענין זה לכן יש לקיימו ולפי"ז בזמנים שלא אמרה תורה ענין זה הדר דינא דלא שייך כלל ענין עליה לבית המקדש לראות פני ה'.

ולפי"ז יש לחלק שבכה"ג של הריטב"א לא שייך לומר שאם לרבו עולה כל שבת או חודש ולבית המקדש רק כל רגל נחשב שכבוד רבו מרובה על כבוד שמים דאי"ז מורה על כבוד מרובה כי זה סוג כיבוד שכלל לא שייך כלפי שכינה ורק שמ"מ גבי ג' רגלים נאמר לעלות אבל על שבת וחג שלא נאמר לעלות אם יעלה אי"ז כיבוד ודומה הדבר לשאר כיבודים שצריך לעשות לרבו כמאכילו ומשקהו שלא צריך לעשותם לקב"ה ואפ"ה אי"ז נחשב שכבוד רבו מרובה על כבוד שמים כי זה סוג כיבודים שכלל לא שייכים אצל הקב"ה.

משא"כ בכה"ג של הנודב"י הלא קאי על הג' פעמים שאמרה תורה לעלות ומאחר ואמרה כך התורה הרי דכן חשיב כיבוד כלפי שמיא וא"כ בזה"ו שאין עולים לבית המקדש אם יעלה להקביל פני רבו הרי שמראה שכבוד רבו מרובה מכבוד שכינה ולכן נקט שאין חיוב לעלות להקביל פני רבו.

(א.ה.) ודע דמוכרחים לומר כך שהרי הנודב"י מוכיח כך מהגמ' גבי עמידה בפני רבו מוכח שיש מקום לסברא זו דלא יהיה כבוד רבן מרובה על כבוד שמים ורק שבכה"ג של הריטב"א אין מקום לסברא זו כדברי המשאת המלך).

משאת המלך

איך מביאים נדרים ונדבות וקרבות הרי זה של הקב"ה

איש כמתנת ידו כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך (טז יז) יש לפרש בזה דבר נפלא ובהקדם.

בחז"ל איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה אלא שאמר ר' לוי שע"י שאדם מברך על האוכל קנאו בברכה ונחשב שלו ולפי"ז בדבר שאין ברכה הרי שאין האדם קונה את הדבר ונשאר של הקב"ה כי לה' הארץ ומלואה, ולפי"ז הקשו המפרשים איך יכול אדם להקדיש דבר למקדש או ליתן צדקה הרי זה לא שלו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ויש לתרץ ע"פ מה שפסק הרמב"ם (פ"י מהל' שגגות) שהבעל חייב בכל קרבות אשתו והרי לבנ"י ולקב"ה יש יחסים כמו אשה ובעלה דהקב"ה האיש וכנסת ישראל האשה וכמבואר בחז"ל בכמה מקומות וא"כ כביכול הקב"ה חייב בכל קרבותינו, ובנדרים ונדבות של האשה כתבו תוס' שאין הבעל חייב שאם יקניט הבעל את אשתו תלך ותידור אלפי אלפים של דינרי זהב ויהיה בעלה חייב ליתנם וטעם זה לא שייך אצל הקב"ה וכנסת ישראל א"כ הקב"ה חייב אף בנדרים ונדבות של ישראל וממילא מיושב שאפשר להקדיש ולדור צדקה אע"פ שלה' הארץ ומלואה דא"נ זה של הקב"ה אלא שהוא חייב לשלם נדרים ונדבות וקרבות שלנו וא"כ כשאדם מקדיש ונדר אי"ז שמקדיש דבר שאינו שלו דא"נ זה של הקב"ה אלא שהוא חייב בהם.

ובזה יש לפרש המקרא תחילה אמר "ולא יראה את פני ה' ריקם איש כמתנת ידו" והיינו שביא האדם קרבות ונדרים ונדבות כמתנת ידו וקשה כיצד יכול להביא הרי לה' הארץ ומלואה ואין אדם יכול להקדיש דבר שאינו שלו לזה ממשך קרא "כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך" כלו' כמו שע"י ברכה ה' אלוקיך נותן לך את הדבר שיחשב שלך כדברי ר' לוי כך הדבר הזה של איש כמתנת ידו שהקב"ה משלם חובותיך ונודריך כדון בעל באשתו.

חומת אנך להחיד"א